

RINDÖ HAMN ETAPP 3 GRENADJÄREN DETALJPLANEFÖRSLAG

ANTIKVARISK GRANSKNING OCH KONSEKVENSBESKRIVNING

VAXHOLMS STAD OCH STOCKHOLMS LÄN
PAUL WILUND & KALLE ANDERBERG 2017-10-16
REV 2017-11-08 & 2018-10-16, 2019-03-31, 2019-05-02

INNEHÅLL

FÖRORD	3
1. SAMMANFATTNING	5
2. GRUNDLÄGGANDE ANALYS	5
3. PLATSEN SOM KULTURMILJÖ	7
4. BESKRIVNING AV VILLAN	9
5. BESKRIVNING AV TRÄDGÅRDEN OCH PARKEN	10
6. MILJÖBALKEN RIKSINTRESSEN	12
7. PLAN- OCH BYGGLAGEN	14
8. KONSEKVENSBESKRIVNING	16

Förord

Följande-PM är upprättat av Paul Wilund och Kalle Anderberg, Wilund arkitekter & antikvarier AB på uppdrag av Vaxholms stad. Bakgrunden är att Vaxholms stad har tagit fram ett detaljplaneförslag för ny villabebyggelse inom det gamla regementsområdet för I26 på Rindö.

Området ligger inom riksintresse för kulturmiljövärden. Förslaget har granskats och platsen har besökts vid ett par tillfällen. En central frågeställning har varit hur planförslaget påverkar utpekade kulturhistoriskt värdefulla miljöer, och vilka konsekvenser det har för förståelsen av riksintressets uttryck.

Paul Wilund
Arkitekt MSA, Bebyggelseantikvarie SPBA, fil.
kand.

Kalle Anderberg
Bebyggelseantikvarie SPBA, fil.kand.

Wilund arkitekter & antikvarier AB
Nybrogatan 81
114 41 Stockholm
08-231939 & 070-6639639
kontoret@wa2.se
www.wa2.se

1. Sammanfattning

Planområdet omfattar den tomt och park om omger den sk Grenadjärsvillan vilken var en chefsbostad på regementet. Grenadjärsvillan utgör en viktig komponent i kulturmiljön som består av regementsområdena för I26 och KA1 på Rindö.

Planområdet ligger inom riksintresse AB 51,58 för kulturmiljövården. Den antikvariska bedömningen är att planförslaget kan ha en viss påverkan på de värdekärnor som ingår i riksintresset, framför allt uttrycket Försvarsanläggningarna.

Planförslaget och gestaltningsprogrammet har dock i möjligaste mån anpassats så att bebyggelsen skall få ett nedtonat uttryck och flera stora träd sparas. Vår bedömning är att om intentionerna i planen genomförs så kommer planen inte att innebära någon påverkan på riksintresset.

Grenadjärsvillan har höga kulturhistoriska värden och den utgör en kulturhistoriskt särskilt värdefull byggnad enligt PBL. Vår bedömning är att planen på ett bra sätt tar hänsyn till detta.

2. Grundläggande analys

Grenadjärsvillan och dess omgivande park är en del av regementsområdet som uppfördes för Vaxholms Grenadjärsregemente vars nya förläggning togs i bruk 1906-1907.

Villan uppfördes som chefsbostad. Byggnaden placerades inom området men samtidigt på behörigt avstånd från regementets kasernetablisemang. Villans placering var väl vald med långa utblickar ner mot södra Oxdjupet och farleden. Kring villan anlades på den södra sidan en parklikande trädgård med terrasser ner mot sjön. Norr om villan gick en mindre väg mot väster. Tre regementschefer hann använda villan som bostad innan regementet lades ner 1927.

Planförslaget innehåller ett tämligen tättbebyggt villaområde med ett antal tomter vilka ligger i liv med eller norr om Grenadjärsvillan. Bebyggelsen grupperar sig öster, väster och norr om villan.

Grenadjärsvillan inordnas i strukturen och kommer enligt förslaget att ligga mitt i den södra bebyggelselinjen med fyra villor på den östra sidan och tre på den västra. Bebyggelsens höjd är lägre mot vattnet och villorna.

Kring Grenadjärsvillan skapas en hänsynszon genom att naturmark/parkmark sparas i två stråk på var sida om villan. Detta medger att man kommer kunna röra sig förbi villan ner till vattnet. Områdena ger även ett avstånd mellan Grenadjärsvillan och ny bebyggelse vilket är positivt. Norr om Grenadjärsvillan sparas ingen naturmark förutom ett smalt parti på ca 10 meter mot delar av Regementsområdet. Söder om bebyggelsen sparas ett större naturområde ner mot stranden. I planområdet sparas ett antal träd eller trädgrupper vilket kommer vara positivt då uppväxta träd kommer att bidra till att ta ner skalan på den nya bebyggelsen och det innebär även att delar av karaktären i området kan värnas i någon mån.

Häradsekonomska kartan från 1906, kartan visar viken Grisselmaren och den småskaliga bebyggelsen kring viken samt de ängar och skogar ovanför detta. Detta småskaliga jordbruksområde köptes av kronan för anläggandet av regemnetsområden för KA1 och I26. Villans nuvarande plats vid den röda pilen.

Ekonomiska kartan från 1952, kartan visar området fullt utbyggt och innan vissa delar rivits. Grenadjärsvillan med sin park vid pilen. Notera vägen norr om villan bort mot Rindövägen samt villans två uthus. Nordöst om villan syns köksträdgården. Villans brygga låg långt mot väster utmed strandlinjen.

3. Platsen som kulturmiljö

Rindö var in på 1900-talet en skärgårdsö med huvudsakligen jordbruksmark. I öster närmast Vaxholm anlades tidigt militäranläggningar och kaserner som betjänade Vaxholms kastell.

Den östra delen bestod av skogsmark samt några åkertegar samlade kring Rindöby i norr. Vid skiften i slutet av 1800-talet placerades en av gårdarna vid Petersberg.

Vid Oxdjupet fanns sedan stormaktstiden ett mindre batteri i en bastion. Kring 1900 inlöste kronan mark på Rindö, bland annat för uppförandet av regementsanläggningarna för KA1 och I26 - Kustartilleriet och Vaxholms Grenadjärsregemente. Grenadjärsregementets kaserner placerades nordöst om viken Grisselmaren och Kustartilleriets närmare Oxdjupet i öster. Regimentena med sina kaserner och stabsbyggnader utgjorde en variant på de typritningar som utfördes av Erik Josephsson med två kaserner och en stabsbyggnad vid en kaserngård.

Av fortifikatoriska skäl så byggdes dock Kustartilleriets kaserner i endast tre våningar medan Grenadjärsregementets kaserner ligger närmare de vanliga typritningarnas utförande med fyra våningar.

Den militära närvaron med Rindö Redutt och Oscar Fredriksborg vid Oxdjupet och Vaxholms kastell vid Vaxholm påverkade ön mycket. Militären byggde landsvägen över ön och man anlade även spärrar för sjötrafik i sunden runt ön.

I förhållande till den tidigare bebyggelsen innebar Regimentena en ny bebyggelse typ och en ny stor skala i landskapet. Det fanns dock andra större byggnader på Rindö vid denna tid, bland annat Rindöbadens hotellanläggning.

Invid I26 uppfördes en chefsvilla, den sk Grenadjärsvillan. Villan utgör ett exempel på en statligt tillhandahållen borgerlig bostadsmiljö, ett begrepp med vissa inneboende motsättningar. Villan är både formell och på många sätt lik kasernarkitekturen. Den ligger dock för sig själv, placerad i en parkmiljö med trädgårdsanläggningar och en veranda mot sjön.

Den stora tomten hade säkert flera syften. Dels så skapade den en privat zon i förhållande till kasernområdet. Dels var placeringen vid sidan av regementsbyggnaderna ett sätt att skydda villan från angrepp. Den stora tomten hade en tydlig gräns mot kasernområdet, med en grind mellan två grindstolpar i sten. Från denna entré var villan knappt skönjbar.

Äldre vykort som visar chefsbostaden vid I26 med ursprunglig verandaglasning med jugendfönster och öppnare växtlighet på terrasserna. Notera fasadernas ljusa kulörer samt de björkar som medvetet har sparats kring villan.

4. Beskrivning av villan

Villan är uppförd i det tidiga 1900-talets nationalromantiskt påverkade jugendarkitektur.

GRUND, VÄGGAR

Byggnaden är uppförd i 1 ½ våning under ett brutet tak. Grunden består av huggna, passade gråstensblock och yttermurarna är av murat tegel. Fasaderna är slätputsade med diskret kvaderrusticerade hörnkedjor. Mot takfoten finns en profilerad gesims som även löper över hörnen och integreras med hörnkedjan. Mot söder finns en utbyggnad i form av en veranda och mot väster finns en utbyggnad i form av en farstukvist med köksentré.

FÖNSTER OCH DÖRRAR

Entrén är på norrsidan och nås via en rak stentrappa i granit omgiven av smidesräcken. Dörren är omgiven av en diskret rusticerad risalit som innefattar enkel portal i kalksten. Dörren är en pardörr med småspröjsad glasning med åtta rutor. Ovan dörren finns ett överljusfönster. Ovanför entrédörren hänger också en egensinnigt formgiven lampa i en konsol av smide, lampan är av allt att döma ursprunglig.

Köksentrén i väster är lik huvudentrén, omfattningen är dock enklare och dörren saknar överljusfönster. Man har dock kostat på köksentrén kalkstensomfattningar vid dörrens nedre del. En detalj som vittnar om hur man vinnlade sig om att militärens byggnader skulle vara enkla att sköta och vara praktiska och hållbara.

Fönstren är mot väst, norr och öst treluftsfönster. Mot söder är det tvåluftsfönster. Fönstren är ganska långt indragna i fasadliv och är av jugendtyp med ospröjsade bågar nedtill och en småspröjsade övre fönsterlufter.

På det nedre takfallet finns totalt fyra små fönsterkupor med vackert spröjsade halvmånefönster. I mittaxeln finns också två större takkupor åt norr och söder. Den södra är plåtklädd med ett modernare fönsterparti och den norra, som utgör fortsättning på entréns mittsalit, är putsad med en dekorgavel med volutformade sidor. Verandan hade ursprungligen välvda jugendfönster, dessa har dock bytts till fönster med rakt övre avslut och enklare indelning. På övervåningen är det ena gavelfönstret mot väster ändrat till ett perspektivfönster.

TAK

Taket är brutet och täcks av ett enkupigt lertegel av strängpressad typ. Det nedre takfallet är svängt. Takkupor, skorstenar och gaveltäckningar är plåtklädda. Takavvattningen ombesörjs av hängrännor och stuprör av relativt modern typ med böjda krökar.

KARAKTÄRSDRAG, KULTURHISTORISKA VÄRDEBÄRARE

Villan är, om man bortser från verandan, mycket välbevarad i sin exteriör. Fasadyttryck är likt ursprunget och putsen sannolikt även ursprunglig bortsett från senare avfärgningar. Fönstren är ursprungliga och har höga kvalitéer såväl tekniskt som kulturhistoriskt. Det tegelklädda taket bevarar ett tidstypiskt uttryck även om läggningen har modifierats något jämfört med ursprunget.

Verandan och farstukvisten är också viktiga värdebärare för huset även om verandan är kraftigt ombyggd.

Den bevarade armaturen ovanför entrén är starkt karaktärsskapande och det får ses som tämligen anmärkningsvärt att en sådan detalj inte har bytts ut.

Ovanstående beskrivna komponenter bidrar starkt till villans karaktär och det bör ses som mycket angeläget att dess exteriör bevaras på detaljnivå. Se planbeskrivning. De enstaka fönster som har bytts i villan, undantaget verandan kan ses som årsringar och tillskott som inte har någon avgörande påverkan på byggnadens karaktär.

ÄNDRINGAR, ANTIKVARISKA IAKTTAGELSER

Verandan har genomgått ganska påtagliga förändringar, samtliga fönster har bytts och den ursprungliga indelningen har därmed ändrats. Äldre bilder visar att stolparna mellan fönstren tidigare gick ned till sockelbrädan. Fönstren var indelade i tre lufter med småspröjsad segmentformad överluft. Balkongen hade ett träräcke och utgången hade ett annorlunda fönsterparti. Taket var från början täckt med enkupigt lertegel vilket liknande det nuvarande men med en något annorlunda kupning. Taklandskapet har förändrats genom att andelen plåttäckta ytor har ökat på bekostnad av teglet.

5. Beskrivning av trädgården och parken

En undersökning har gjorts på plats för att se förekomsten av äldre trädgårdslämningar. En ambition har även varit att försöka tolka det skogslandskap som omger byggnaden framförallt mot norr. Har villan omgivits av någon typ av park? Vid tiden för villans uppförande var dels den nationalromantiska stilen populär, men närmast villan bör det ha varit en trädgård i tysk stil.

Undersökningarna visar på få bevarade äldre trädgårdsväxter. Kanske kan en förklaring till detta vara att byggnaden har använts av officerare som har varit knutna till platsen en begränsad tid. Troligen användes den inte som privatbostad efter 1927 utan kom att få andra funktioner inom regementet. Även detta har förmodligen medfört att den äldre trädgården succesivt har förenklats.

Av de bevarade delarna av trädgården så är de mest iögonfallande komponenten den terrassering som finns på husets södra sida ner mot vattnet och den lilla rundeln på norrsidan. På terrassen växer en häck, troligen Liguster som av stamdiametern att döma är tämligen gammal.

En mindre köksträdgård var anlagd norr om infartsvägen. Denna är ännu avläsbar som en plan yta med matjord omgiven av diken och syns på ekonomiska kartan från 1952.

Längre ner i rasbranten mot öster finns en kallmurad bank med en stig. Denna ser ut att vara ett påbörjat projekt som aldrig har avslutats.

Öster om huset kan det ha legat en mindre fruktträdgård, eller parkmiljö här var marken dock ogenomtränglig. Det som talar för en trädgård är att marken är avplanad och att det finns en ganska tydlig gräns där naturen tar vid. Detta område är kraftigt slybevuxet, dock finns enstaka exemplar av nyponros och här finns även ett litet fruktträd som tyvärr är i dåligt skick. Troligen var denna del av trädgården en klippt gräsmatta tidigare.

Väster om byggnaden gick det ursprungligen en grusgång runt den övre terrassen.

TRÄD

Runt byggnaden finns ett antal ekar, även tallar är ganska välrepresenterade. Det finns en viss förekomst av björk och enstaka enar. Intill byggnaden på den östra sidan finns också som ovan nämnts ett troligen dött fruktträd.

På klippkanten sydväst om byggnaden finns typiska, småväxta skärgårdstallar som har etablerat sig nära nog direkt på berget. Tallvegetationen fortsätter norrut i området, men här rör det sig snarare om en skött och gallrad skog som visserligen har betydande natur och rekreationsvärden, men som förmodligen inte har haft detta utseende historiskt. På äldre bilder verkar området norr om villan snarare bestå av ganska vildvuxen skog med betydligt större förekomst av gran och björk.

På samtliga sidor verkar trädgården ha övergått i naturmark relativt tidigt. Detta hör troligen samman med tidens nationalromantiska stämningar, där nordiska träd och karg natur ansågs spegla den svenska kulturen.

SOLGROTTOR

Inom villans tidigare tomtområde finns det nere vid stranden ett antal solgrottor. Det är möjligt att en solgrotta utfördes redan då parken var en del av chefsbostaden. Detta borde vara den solgrotta som ligger väster om bryggan.

Övriga grottor torde ha tillkommit då villabyggnaden började användas som officersmäss och parken blev mer tillgänglig för rekryternas fritidsaktiviteter. Troligen hade varje kompani en egen solgrotta. Solgrottorna har mycket högt kulturhistoriskt värde då de visar på spännvidden i tillvaron inom regementet. De berättar både om den fritid som fanns och de möjligheter som den militära organisationen gav att med samlade krafter skapa något för det gemensamma goda. Antalet solgrottor på en begränsad yta är troligen unikt.

Villan med sin trädgård sedd från sydväst. Häcken är planterad längs den övre terrassens kant. Häcken kan eventuellt vara ursprunglig. Utanför häcken fanns det en grusgång ner till den nedre terrassen.

Villans trädgård och vyn mot vattnet i söder. Bilden illustrerar mötet mellan den detaljerade trädgåreden närmast huset och naturmarken. Vyn mot fjärden och de nordiska träden och klipporna var viktiga komponenter i den nationalromantiska landskapsgestaltningen.

6. Miljöbalken Riksintressen

Planområdet är beläget inom kulturmiljövårdens riksintresse Norra Boo - Vaxholm - Oxdjupet - Lindalssundet. (AB51, 58) Främst bedöms följande uttryck vara berört av detaljplaneförslaget:

”Kommunikationernas utveckling så som de framgår av äldre bryggor och hamnlägen, samhällen, bebyggelsegrupper, fyrar, sjökrogar och platser för handelsutbyte och service för sjöfararna.”

”Försvarsanläggningarna i och i närheten av Vaxholm, som utvecklats ur Gustav Vasas första skans 1548 och i sin nuvarande utformning huvudsakligen speglar befästningskonsten under 1800-talets andra hälft. Det gäller bl. a. Vaxholms kastell, Vaxö batteri och Rindö redutt. Vid den alternativa passagen i farleden Oxdjupet ligger Oskar Fredriksborgs fästning och, i Värmdö kommun, Fredriksborgs fästning från 1700-talet.”

”Uttryck för rekreativlivet.”

Motivering:

A. Farledsmiljö utmed inloppet till Stockholm via Vaxholm, som speglar skärgårdens betydelse för huvudstadens sjöfart, livsmedelsförsörjning och rekreativliv, som speglar levnadsbetingelserna för innerskärgårdens befolkning alltsedan medeltiden och som speglar Stockholms utbyggnad mot öster. Här kan levnadsförhållanden för olika sociala skikt utläsas, liksom utvecklingen inom transportteknik och arkitektur. (Skärgårdsmiljö, Rekreativmiljö, Sommarnöjesmiljö, Fritidshusområde).

B. Militär miljö och småstadsmiljö, med försvarsanläggningar utmed farleden in mot Stockholm och staden Vaxholm, som visar Stockholms sjöförsvar alltsedan 1500-talet, befästningskonstens utveckling sedan början av 1700-talet, samt hur servicesamhället och sedermera staden Vaxholm växte upp som en följd av Vaxholms kastell. (Fästningsmiljö).

Uttryck för riksintresset:

A. Kommunikationernas utveckling så som de framgår av äldre bryggor och hamnlägen, samhällen, bebyggelsegrupper, fyrar, sjökrogar och platser för handelsutbyte och service för sjöfararna. Ångbåtsepokens nya bryggor, och bebyggelse som växte fram i spåren av detta från och med mitten

av 1800-talet. Gårdar, jordbruksmarker och skogsbevuxna landskapspartier som speglar skärgårdsbefolkningens levnadsbetingelser och sammansatta ekonomi i äldre tid, baserad på jordbruk, fiske och sjöfart samt varuleveranser till Stockholm. Binärningar som båtbyggeri. Uttryck för rekreativlivet. Sommarvillor från 1800-talets senare del och 1900-talets början, ”grosshandlarvillor” med rik lövsågeridekor och villor som visar den fortsatta arkitekturutvecklingen, byggda för en ny samhällsklass av välbärgade företagare och belägna vid vattenbrynet nedanför ett brant berg, högt uppe på bergskanten, på de små öarna i farleden eller på större öar som Tynningö och Skarpö. Pensionat och hotell samt uttryck för uthyrningsverksamheten av den äldre skärgårdsbebyggelsen till sommargäster, med åtföljande förändringar av bebyggelsen.

Områden med fritidsbebyggelse av enklare slag från 1900-talet, för ett bredare lager av Stockholms befolkning.

B. Försvarsanläggningarna i och i närheten av Vaxholm, som utvecklats ur Gustav Vasas första skans 1548 och i sin nuvarande utformning huvudsakligen speglar befästningskonsten under 1800-talets andra hälft. Det gäller bl. a. Vaxholms kastell, Vaxö batteri och Rindö redutt. Vid den alternativa passagen i farleden Oxdjupet ligger Oskar Fredriksborgs fästning och, i Värmdö kommun, Fredriksborgs fästning från 1700-talet. Vaxholms stad som uppstod som ett servicesamhälle till fästningen och centrum för handeln i skärgården, avsöndrades som egen församling omkring 1630 och fick stadsprivilegier som brukar dateras till 1652. Planmönstret med rätvinkligt rutnät och tät stadsbebyggelse i de centrala delarna närmast hamnen samt oregelbundet gatunät med friliggande, mer småskalig träbebyggelse för en fiskarbefolkning norr därom och villaområden i väster. Tullhuset från 1776. Bebyggelse som hör samman med rekreativlivets uppblomstring från och med 1800-talets senare del. (Miljön berör även Lidingö Nacka och Värmdö kommuner.).

KOMMENTARER

Grenadjärsvillan utgör en del av uttrycket för riksintresset *Försvarsanläggningarna*. Så även regementsområdena. Detaljplaneförslaget med uppförandet av ny bebyggelse kring villan och den påver-

kar naturmarken i norr, öster och väster om villan. Detta innebär att de värden som uttrycks i denna del av riksintresset försvagas i viss mån. Möjligheten att avläsa den försvarshistoriska miljön påverkas negativt då Grenadjärsvillan inordnas i ett tätbebyggt villaområde med villor i två eller eventuellt upp till tre våningar och med i princip samma nockhöjd som villan. Villorna kommer dock att gestaltas på ett sådant sätt att de kommer att vara avläsbara som ny bebyggelse och den nedtonade koloriten kommer att låta Grenadjärsvillan att framträda trots den omfattande nya bebyggelsen.

Solgrottorna och trädgårdsanläggningen med terrasserings ner mot vattnet och badbryggor och båtbyggor utgör uttryck för riksintresset *”Uttryck för rekreatationslivet”*. Vår bedömning är att detaljplanens påverkan på denna del är mycket liten eller kanske till och med positiv under förutsättning att ett bevarande av ett större antal av de mer värdefulla solgrottorna kan hanteras inom planen.

De äldre bryggorna ingår som en del i riksintressuttrycket *”Kommunikationernas utveckling”* där bland annat Grenadjärsvillan ingår. Detaljplaneförslaget tar på ett bra sätt hand om detta värde med ett bevarande av det ena äldre brygglaget. Dock saknas hantering av den större bryggan som låg längre västerut, den är idag bevarad till hälften och en restaurering vore positiv.

7. Plan- och bygglagen

PBL:s andra kapitel behandlar allmänna och enskilda intressen. I PBL 2 Kap 6§ första punkten anges att:

Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,

Vår bedömning är att planförslaget i sig utgör en radikal omgestaltning av den naturmark och trädgårdspark som ligger runt Grenadjärsvillan. Villans naturromantiska läge, enskilt och med en stor tomtplats är egenskaper som kommer att försvagas. Bevarandet av uppväxta träd är positivt och om fler träd än de i planen angivna kan sparas så minskar den negativa påverkan.

Planen skapar ett tätt bebyggelsemönster med villor och tomter över hela ytan norr, väst och öst om Grenadjärsvillan. Villorna har dock en nedtonad arkitektur och kolorit och planen har hänsyns-områden med naturmark både öster och väster om Grenadjärsvillan. Detta ger möjligheter till att grenadjärsvillan även fortsättningsvis kommer att kunna avläsas som en solitär i någon mån.

Vår bedömning är att planen på ett acceptabelt sätt uppfyller kraven på hänsyn till natur- och kulturvärdena på platsen enligt PBL 2 Kap 6§.

SÄRSKILT VÄRDEFULL BYGGNAD OCH TOMTPLATS

Plan- och bygglag (2010:900) 8 kap 13 §

13 § En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

Första stycket ska tillämpas också på

- 1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7 §,*
- 2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,*
- 3. allmänna platser, och*
- 4. bebyggelseområden*

I BBR 23 förtydligas begreppet särskilt värdefull byggnad i ett allmänt råd

1:2213 Särskilt värdefull byggnad

Allmänt råd

En byggnad kan vara en sådan särskilt värdefull byggnad som avses i 8 kap. 13 § PBL antingen för att den har sådana värden i sig eller för att den utgör en väsentlig del av en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Vad som sägs här om byggnader gäller även för bebyggelseområden.

En byggnad kan vara särskilt värdefull om den tydliggör tidigare samhällsförhållanden. Exempel på detta är

- byggnader som representerar en tidigare vanlig byggnadskategori eller konstruktion som nu har blivit sällsynt,

- byggnader som belyser tidigare bostadsförhållanden, sociala och ekonomiska villkor, arbetsförhållanden, olika gruppers livsvillkor, stadsbyggnadsideal eller arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster, och
- byggnader som har representerat för lokalsamhället viktiga funktioner eller verksamheter.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den tydliggör samhällsutvecklingen. Exempel på detta är

- byggnader som till exempel illustrerar folkrörelsernas framväxt, massbilismens genombrott, immigration eller emigration,

- byggnader som har tjänat som förebilder eller på annat sätt varit uppmärksammade i sin samtid, och
- byggnader som präglas av en stark arkitektonisk idé.

En byggnad kan också vara särskilt värdefull om den i sig utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik.

En byggnad kan vara särskilt värdefull från konstnärlig synpunkt om den uppvisar särskilda estetiska kvaliteter eller har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning eller i utförande och materialval eller i konstnärlig gestaltning och utsmyckning.

En byggnad kan även vara särskilt värdefull om den värderas högt i ett lokalt sammanhang. Exempel på detta kan vara byggnader som har haft stor betydelse i ortens sociala liv eller för ortens identitet eller i lokala traditioner.

I begreppet särskilt värdefull byggnad ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett visst förhållande eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande.

Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (*BFS 2016:6*).

Grenadjärsvillan utgör en särskilt värdefull byggnad enligt flera av ovanstående kriterier. Detta innebär att byggnaden ej får förvanskas. Även om de yttre gestaltungsprinciper som har tagits fram för Grenadjärsvillan är välavvägda och bör kunna utföras varsamt.

8. Konsekvensbeskrivning

Analysen av detaljplaneförslaget visar att det tillåter relativt många tomter och villor. Bebyggelsen kommer delvis att ha en högre byggnadshöjd än Grenadjärsvillan. All mark på västra, östra och norra sidan om Grenadjärsvillan påverkas. Naturvärdena och kulturmiljön försvagas. Planen är dock utformad för att innebära så liten påverkan som det är möjligt under det tänkta exploateringsstrycket. Planen bedöms därmed som acceptabel utifrån antikvarisk synpunkt.

Villan som den ser ut idag med vissa skador på fasaden pga regnvattenläckage. Detta är dock enkelt åtgärdade problem. Verandan är förändrad och försedd med sekundära fönster med rakt överstycke och utan spröjs. I planbestämmelserna bör en möjlighet till återställande läggas in.

Skogsmiljön väster om villan, träden som syns på bilden är ca 60-80 år gamla. De är alltså inte ursprungliga men de motsvarar väl storleken träden på vykortet från början av seklet på sid 7. I dag dominerar tall, i början av 1900-talet var andelen björk större.

En äldre troligen ursprunglig brygga vid strandlinjen. Bryggan är utförd i tuktade stenkvadrar. Den bör bevaras och murkistan bör läggas om på ny rustbädd av trä.

En av många solgrottor utmed starnden. Dessa är ovanliga uttryck för friluftslivet i anslutning till regementet. De har ett högt kulturhistoriskt värde och de bör bevaras. Ett sätt att hantera problemet med att de innebär en risk för privatisering av den allmänt tillgängliga stranden är att sköta dem gemensamt och förse dem med likadana möbler av viss offentlig karaktär.